

**MIGRACIJOS DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS
PRIEGLOBSČIO SKYRIUS**

**PAŽYMA APIE SEKSUALINIŲ MAŽUMŲ PADĖTĮ
AZERBAIDŽANO RESPUBLIKOJE**

2019-08-02 Nr. AZE-15/6-18

Prieglobsčio skyriaus Informacinis centras gavo paklausimą apie seksualinių mažumų padėtį Azerbaidžano Respublikoje. Paklausime nurodoma, jog prieglobsčio prašančio asmens teigimu, kilmės valstybėje jis yra persekiojamas dėl savo seksualinės orientacijos, jam grasinama susidorojimu. Prašoma pateikti informaciją apie gėjų, lesbiečių, biseksualių ir translyčių (toliau – LGBT) asmenų situaciją Azerbaidžane, įskaitant teisinį reglamentavimą, socialinę aplinką, psichosocialinius veiksnius.

Azerbaidžano Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, jog „Azerbaidžano valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika, kurioje galioja įstatymų viršenybė“ (I dalis, 2 skirsnis, 7 straipsnis „Azerbaidžano valstybė“), o pirminis ir svarbiausias valstybės tikslas – „Azerbaidžano piliečiams užtikrinti žmogaus teisių ir pilietinių laisvių apsaugą bei tinkamą gyvenimo lygio standartą“ (I dalis, 2 skirsnis, 12 straipsnis).¹ Jungtinių Amerikos Valstijų Valstybės departamento (toliau – USDOS) ataskaitoje apie žmogaus teisių padėtį Azerbaidžane 2018 m. rašoma:

*Pagrindinėmis žmogaus teisių problemomis, kurias Azerbaidžano vyriausybė sprendė minimaliai, įvardijami neteisėti arba savavališki žudymai, kankinimai, neteisėti sulaikymai, sudėtingos ir tam tikrais atvejais gyvybei pavojingos kalnimo sąlygos, politiniai kaliniai, šmeižto kriminalizavimas, smurtas prieš žurnalistus, neteisėtas privatumo pažeidimas, kišimasis į saviraišką, susirinkimų ir asociacijų laisvę, įkalinimas vadovaujantis nepagrįstais kaltinimais, žiaurios fizinės bausmės aktyvistams, žurnalistams ir religiniams opozicionieriams, interneto svetainių blokavimas, žurnalistų ir aktyvistų judėjimo laisvės ribojimai, griežti ribojimai dėl dalyvavimo politikoje, sisteminė korupcija, **gėjų, lesbiečių, biseksualių ir translyčių asmenų kankinimai ir kalinimas, blogiausios vaikų išnaudojimo darbui formos.**²*

USDOS ataskaitoje teigiama, kad gėjai, lesbietės, biseksualūs ir translyčiai asmenys Azerbaidžane **susiduria su didžiuliu visuomenės pasipriešinimu ir netolerancija jų atžvilgiu.** Dokumente konstatuojama, jog šalyje galioja antidiskriminaciniai įstatymai, tačiau jie tiesiogiai nėra taikomi seksualinėms mažumoms. Nurodoma, jog 2017 metais Azerbaidžane policija vykdė reidus seksualinių mažumų bendruomenės narių atžvilgiu.

2017-09-28 Jungtinės Karalystės (toliau – JK) naujienų portale *independent.co.uk* publikuotas straipsnis apie policijos reidus Azerbaidžane ir jų metu vykdytus žmogaus teisių pažeidimus. Straipsnyje nurodoma, jog žmogaus teises ginančių organizacijų atstovai „paragino

¹ [Constituteproject.org, Azerbaidžano Respublikos Konstitucija](https://www.constituteproject.org/constitution/Azerbaijan_2016?lang=en), patvirtinta 1995 m. lapkričio 12 d. šalies referendume, [Žiūrėta 2019-08-01]

² United States Department of State, *Azerbaijan 2018 Human Rights Report*, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/03/AZERBAIJAN-2018-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf> [Žiūrėta 2019-08-01]

Azerbaidžano Vyriausybę paleisti iš areštinių per masinius reidus sulaikytus LGBT asmenis“³. Tarptautinė gėjų ir lesbiečių asociacija (toliau – ILGA) informavo, kad „sunku nustatyti tikrąjį sulaikymų ir pažeidimų, vykdytų [pastarąsias] dvi savaites mastą“ bei išreiškė susirūpinimą dėl to, jog šalis yra gerai žinoma dėl netinkamo elgesio LGBT bendruomenės narių atžvilgiu:

*ILGA Europos atstovybės nariai yra labai susirūpinę dėl žmogaus teisių pažeidimų Azerbaidžane. [...] Remiantis mūsų šaltiniais regione, mažiausiai 50 LGBT bendruomenės narių buvo sulaikyti reidų, kurie buvo vykdomi antroje rugsėjo pusėje, metu. „Bandymai LGBT asmenis prieš jų valią priversti atlikti medicininius tyrimus yra pakankamai žeminanti procedūra, tačiau mes taip pat buvome informuoti apie žodinę bei fizinę prievartą. Toks elgesys nepateisinamas. Tai yra aiškus ir rimtas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos pažeidimas“.*⁴

2017-09-26 Azerbaidžano vidaus reikalų ministerijos Viešosios komunikacijos atstovas Eskhan Zakhidov patvirtino, kad minėti reidai buvo vykdomi, tačiau neigė, jog tai buvo daroma siekiant susidoroti su seksualinių mažumų atstovais: „Buvo sulaikomi tie žmonės, kurie demonstratyviai rodė nepagarbą kitiems, erzino piliečius ir, remiantis sveikatos priežiūros darbuotojų turima informacija, buvo įtariami sergantys užkrečiamomis [lytiškai plintančiomis] ligomis“.⁵

Laisvojo Europos Radijo (toliau RFE/RL) teigimu, žmogaus teisių aktyvistų organizacijos išreiškė susirūpinimą dėl Azerbaidžano teisėsaugos pareigūnų elgesio su seksualinėms mažumoms priklausančiais asmenimis. Teigiama, kad sulaikytų asmenų advokatai informavo apie jų klientų sumušimus, žodines patyčias, priverstinius medicininius patikrinimus. Nustatyta, kad mažiausiai 46 žmonės buvo sulaikyti ir uždaryti areštiniėje nuo 10 iki 30 dienų už priešinimąsi policijos pareigūnams.⁶ Valdžios atstovas Samed Rahimli teigė, jog šešiolikai sulaikytų asmenų nustatytas AIDS arba sifilis, o sulaikytieji galimai yra „seksualinių paslaugų teikėjai, platinantys lytiškai plintančias ligas“.⁷ RFE/RL žurnalistė Khadija Ismailova, atlikusi tyrimą, informavo, jog nė vienas atvejis iš aukščiau paminėtų nėra susijęs su sekso industrijos darbuotojais, todėl šie reidai negali būti vadinami „reidais dėl seksualinių paslaugų teikimo“.⁸

2006 m. Kanados Imigracijos ir prieglobsčio tarnybos (toliau – IRBC) ataskaitoje konstatuojama, jog remiantis Azerbaidžane veikiančio Žmogaus teisių centro vadovo teigimu, homoseksualumas šalyje buvo dekriminalizuotas 2000 m. rugsėjo 1 d. Jis taip pat pažymėjo, kad nepaisant šio fakto **homofobija yra plačiai paplitusi Azerbaidžane**, tačiau nevykdomi jokie veiksmai, kurie yra skirti kovai su homofobija. Pasak Žmogaus teisių centro Azerbaidžane vadovo,

³ Caroline Mortimer, Umberto Bacchi, „Mass arrests of LGBT people in Azerbaijan condemned by human rights groups“ <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/azerbaijan-gay-lgbt-arrests-purge-human-rights-groups-condemn-a7972941.html> [Žiūrėta 2019-07-31]

⁴ International Lesbian and Gay Association, „International attention must focus on LGBTI people in Azerbaijan after police raids“ <https://www.ilga-europe.org/resources/news/latest-news/international-attention-must-focus-lgbti-people-azerbaijan-after-police> [Žiūrėta 2019-07-31]

⁵ Caroline Mortimer, Umberto Bacchi, „Mass arrests of LGBT people in Azerbaijan condemned by human rights groups“ <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/azerbaijan-gay-lgbt-arrests-purge-human-rights-groups-condemn-a7972941.html> [Žiūrėta 2019-07-31]

⁶ Radio Free Europe/ Radio Liberty, „Dozens of gays reported arrested in Azerbaijani police crackdown“ <https://www.refworld.org/docid/5a9fb83ea.html> [Žiūrėta 2019-07-31]

⁷ Ten pat.

⁸ Ten pat.

homoseksualūs asmenys, jeigu jie nėra susiję su prostitucija, nėra persekiojami teisėsaugos pareigūnų.⁹

2016 m. atliktame Europos valstybių vertinime dėl LGBT bendruomenės narių padėties Azerbaidžanui buvo skirta paskutinė vieta – Azerbaidžanas oficialiai vadinamas blogiausia vieta gyventi gėjams, lesbietėms, biseksualiems ir translyčiams asmenims. Vadovaujantis nustatytais kriterijais, vertinama 49 Europos valstybėse seksualinių mažumų atžvilgiu įgyvendinama politika, teisinė bazė, teisminė praktika. Pagal *Vaivorykštės indeksą*, žemiausioje reitingo vietoje yra trys posovietinės šalys – Rusija, Armėnija ir Azerbaidžanas.¹⁰ Remiantis ILGA duomenimis, Azerbaidžanas atitinka vos 5 procentus visų keliamų kriterijų.¹¹ Nepaisant to, kad homoseksualumas yra teisėtas Azerbaidžane, 2016 m. indeksas atkreipia dėmesį į šalies negebėjimą apginti LGBTI asmenų nuo neapykantos nusikaltimų ir diskriminacijos bei atskleidžia homofobines Azerbaidžano visuomenės nuostatas ir įsitikinimus.

2019 m. ILGA duomenimis, Azerbaidžanas, Turkija ir Armėnija vykdo griežčiausią ir labiausiai varžančią politiką Europoje gėjų, lesbiečių, biseksualių ir translyčių asmenų atžvilgiu. Remiantis paskutiniu tyrimu, Azerbaidžanas surinko 3 procentus skalėje nuo 0 iki 100, kur nulis indikuoja absoliučius žmogaus teisių pažeidimus, o 100 reiškia, jog seksualinių mažumų teisės yra nepažeidinėjamos visiškai.¹²

Remiantis asmenų liudijimu, Azerbaidžane tėvams sužinojus, jog jų vaikas homoseksualus, yra nemaža smurto arba net žmogžudystės tikimybė.¹³ **Pagal įstatymus homoseksualumas nėra uždraustas šalyje, tačiau daugumoje šeimų tai yra tabu.** Azerbaidžano visuomenė seksualinių mažumų klausimu išlieka stabiliai konservatyvi, joje dominuoja negatyvios nuostatos LGBT bendruomenei priklausančių žmonių atžvilgiu:

Sergėjus Bagirovas yra 35 metų homoseksualus vyras, gyvenantis Baku. Pastaruosius 20 metų jis nepalaikė jokio ryšio su savo tėvais. „Mano problemos su šeima prasidėjo tuomet, kai supratau, jog esu gėjus. Tuo metu aš gėdijausi to ir [apie seksualinę orientaciją] prisipažinau tėvams, ypač dėl to, jog turėjau paaiškinti, kodėl kasdien buvau mušamas mokykloje. Mano tėvas išmetė mane iš namų tą pačią dieną. Man buvo 14 metų. Jie net nedavė mano dokumentų. Man šiuo metu yra daugiau negu trisdešimt metų ir aš vis dar neturiu paso.“¹⁴

⁹ Canada: Immigration and Refugee Board of Canada, *Azerbaijan: Situation of homosexuals; legality; treatment of homosexuals by police; government attitude towards police treatment of homosexuals (2004-2005)*, 15 February 2006, AZE100827.E, <https://www.refworld.org/docid/45f146f025.html> [Žiūrėta 2019-08-01]

¹⁰ Radio Free Europe/Radio Liberty, *Survey: Azerbaijan is worst place to be gay in Europe*, 11 May 2016, <https://www.refworld.org/docid/576900e6e.html> [Žiūrėta 2019-08-01]

¹¹ Ten pat.

¹² Radio Free Europe/ Radio Liberty, „Azerbaijan, Armenia, Turkey Most Restrictive On Gay Rights In Europe“ <https://www.rferl.org/a/azerbaijan-armenia-turkey-most-restrictive-on-gay-rights-in-europe/29938349.html> [Žiūrėta 2019-08-01]

¹³ Durna Safarova, „Azerbaijan: Parents recount struggles to gain acceptance for LGBT children“ <https://www.ecoi.net/en/document/1443232.html> [Žiūrėta 2019-08-01]

¹⁴ Institute for War and Peace Reporting, *Being Gay in Azerbaijan*, 7 July 2016, CRS 819, <https://www.refworld.org/docid/5788dedf4.html> [Žiūrėta 2019-08-01]

Azerbaidžano *Moterų Krizių centro* vadovė Matanat Azizova pažymi, jog LGBT bendruomenės nariai nuolat susiduria su stigmatizavimu bei kitomis problemomis kilmės šalyje: „Dėl tradicijų ir religinių normų LGBT žmonės Azerbaidžane susiduria su rimtomis problemomis, kurios kartais yra tokios didelės, kad priveda prie savižudybės. Azerbaidžane vis dar gajus sovietinis požiūris, jog homoseksualius asmenis galima išgydyti injekcijomis ir piliulėmis; dažnai praktikuojamas tėvų [kurių vaikai homoseksualūs].“¹⁵

Rasta duomenų, jog Azerbaidžane homoseksualumas oficialiai pristatomas kaip **liga arba patologija**: Pasak Azerbaidžano LGBT aljanso atstovės bei pirmojo internetinio LGBT žurnalo redaktorės Gulnaros Mehdiyevos, jų organizacija kreipėsi į Švietimo bei Sveikatos ministerijas dėl vadovėlių, naudojamų šalies universitetuose. Pavyzdžiui, šeimos psichologijos vadovėliuose nurodoma, jog homoseksualumas yra sutrikimas, prilyginamas kraujomaišai ir pedofilijai“.¹⁶

Azerbaidžano Vaikų sąjungos pirmininkės Kamala Agazade teigimu, jų organizacija nuolat susiduria su LGBT paaugliais, gyvenančiais gatvėje dėl to, jog jų šeimos atsisakė pripažinti jų seksualinę orientaciją: „Atsidūrę beviltiškoje situacijoje šie asmenys siūlo seksualinio pobūdžio paslaugas gatvėse [...]. Mes bandėme juos sutaisyti su jų šeimos nariais, tačiau artimieji praktiškai visada atsisako tai padaryti.“¹⁷

Remiantis surinkta informacija, nustatyta, jog Azerbaidžane galiojančiuose teisės aktuose nėra nuostatų, diskriminuojančių seksualinių mažumų atstovus, tačiau tuo pačiu nėra įstatymų, kurie įtvirtintų LGBT bendruomenei priklausančių žmonių teises bei jas gintų. Dėl šios priežasties, o taip pat dėl Azerbaidžano visuomenėje vyraujančių posovietinio požiūrio, homoseksualūs, biseksualūs ir translyčiai asmenys susiduria su stigmatizavimu, netinkamu elgesiu jų atžvilgiu, dideliais iššūkiais siekiant gyventi visavertį socialinį gyvenimą, įsidarbinant, legalizuojant savo santykius su pasirinktu gyvenimo partneriu ir kita.

PASTABA. Ši pažyma parengta pagal bendrąsias Europos Sąjungos gaires dėl informacijos apie kilmės šalis apdorojimo¹⁸ remiantis atrinktais viešai skelbiamais informacijos šaltiniais. Informacija buvo renkama, įvertinta ir apdorota per pažymai parengti skirtą terminą. Šis dokumentas nėra ir negali būti išsamus. Be to, šis dokumentas negali nulemti sprendimo dėl konkretaus prašymo suteikti prieglobstį. Pažymoje nėra pateikiama Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuomonė ir ja nėra daroma joks politinis pareiškimas.

¹⁵ Institute for War and Peace Reporting, *Being Gay in Azerbaijan*, 7 July 2016, CRS 819, <https://www.refworld.org/docid/5788dedf4.html> [Žiūrėta 2019-08-01]

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ European Union: Common EU Guidelines for processing Country of Origin Information (COI), April 2008 <<https://www.ecoi.net/en/blog/2008-common-eu-guidelines-for-processing-country-of-origin-information-coi>>